

KS. DARIUSZ KROK
Opole, UO

MOTYWACYJNA FUNKCJA PROCESU UŚWIĘCANIA W FORMOWANIU RELACJI MAŁŻEŃSKICH

1. Religijny charakter procesu uświęcania – 2. Specyfika procesu uświęcania w relacjach małżeńskich – 3. Rola procesu uświęcania w aktywizacji jakości relacji małżeńskich

Pytanie, jakie funkcje pełnią czynniki religijne w powstawianiu i kształtowaniu relacji małżeńskich, od dłuższego czasu stanowi przedmiot badań z zakresu psychologii religii i rodziny. Koncentruje się ono na poznaniu roli religijności w genezie i dynamice interakcji zachodzących między małżonkami. Współcześnie wielce obiecującym podejściem, w ramach którego aktywnie badane są zagadnienia małżeństwa i które zainspirowało dużą liczbę badań nad rolą religijności w interakcjach rodzinnych, szczególnie w literaturze anglojęzycznej, jest traktowanie relacji małżeńskich w kategoriach procesu uświęcania (*sanctification process*). W ramach tego nurtu uważa się, że małżeństwo, poprzez ceremonię religijną, nabiera nadzwyczajnego, „świętego” charakteru. W konsekwencji partnerzy zaczynają spostrzegać siebie nawzajem i swój związek jako uświęcony przez Boga, dzięki czemu zmienia się obraz ich wzajemnych relacji. Celem badawczym niniejszego artykułu jest ukazanie specyfiki procesu uświęcania, ściśle wiążącego się z religijnością, w formowaniu relacji między małżonkami oraz wskazanie na motywacyjną funkcję tego procesu w dynamicznej strukturze małżeństwa.

1. Religijny charakter procesu uświęcania

Jednym z najbardziej owocnych, a zarazem badawczo interesujących zagadnień, jakie pojawiły się w ostatnich latach na polu psychologii religii i rodziny, jest próba analizy religijności małżonków i roli czynników religijnych w relacjach małżeńskich przez pryzmat procesu uświęcania¹ Proces ten bezpośrednio odnosi się

¹ A. MAHONEY, K.I. PARGAMENT, A. MURRAY-SWANK, N. MURRAY-SWANK, *Religion and the sanctification of family relationships*, RRR 44 (2003), s. 222–223; A. DEMARIS, A. MAHONEY, K.I. PARGA-

do sfery religii, uwypuklając obecność czynnika *sacrum* w relacjach interpersonalnych. W tym sensie religia jest „siłą wiążącą”, która posiada potencjalne zdolności jednoczenia i scalania różnych fragmentów życia społecznego, w tym i małżeńskiego.

Proces uświęcania w rozumieniu psychologicznym oznacza przypisanie duchowego znaczenia i charakteru do obiektu świeckiego na skutek jakiegoś podobieństwa lub znaczenia dostrzeganego przez osobę². Dzięki temu określony cel może nabyć wartości religijnej na skutek konceptualizacji go w kategoriach świętości, np. małżeństwo zawarte w ramach rytuału religijnego może zyskać status „związku uświęconego przez Boga”, czy też określone przedmioty kultu religijnego nabierają szczególnej wartości dla danej osoby ze względu na ich związek ze sferą *sacrum*. Można powiedzieć, że proces uświęcania wyraża zmianę percepcji osoby w stosunku do określonej rzeczywistości (rzecz, zjawisko, osoba), która zachodzi ze względu na związek tej rzeczywistości z wymiarem religijnym. Jako przykład można podać sytuację, w której rzecz materialna, np. obrączka ślubna, nabiera wyjątkowego charakteru na skutek poświęcenia go przez kapłana i staje się szczególną wartością dla małżonków. Warunkiem *sine qua non* wystąpienia procesu uświęcania jest związek ze sferą *sacrum* i umiejscowienie w kontekście religijnym.

Występowanie procesu uświęcania wynika z wieloaspektowej obecności religii w życiu człowieka. Badania nad religijnością pokazują, że mamy do czynienia z fenomenem, który oddziałuje na wiele płaszczyzn życia indywidualnego i społecznego³. Religijność jest strukturą złożoną z wielu elementów, takich jak: sądy i przekonania dotyczące przedmiotu religijnego (Transcendencji) oraz przeżycia i emocje z nim związane, a także predyspozycje do określonych zachowań religijnych. Czynniki religijne są nierozzerwalnie związane z całokształtem życia psychicznego jednostki, szczególnie z osobowością, co uwidacznia się szczególnie wtedy, gdy podejmuje ona konkretne działania religijne (modlitwa, praktyki religijne). Dodatkowo, religijność odgrywa istotną rolę w strukturze i funkcjonowaniu społeczności, co można zaobserwować w wielu przejawach życia społecznego⁴. W religijności występuje dwukierunkowa zależność: z jednej strony mamy do czynienia z odniesieniem jednostki do sfery nadprzyrodzonej i pozaempirycznej, natomiast z drugiej — wys-

MENT, *Sanctification of marriage and general religiousness as buffers of the effects of marital inequity*, „Journal of Family Issues” 31 (2010), nr 10, s. 1276–1277; J.L. LOPEZ, S.A. RIGGS, S.E. POLLARD, J.N. HOOK, *Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples*, „Journal of Family Psychology” 25 (2011), nr 2, s. 307–308.

² K.I. PARGAMENT, A. MAHONEY, *Sacred Matters: Sanctification as a Vital Topic for the Psychology of Religion*, „The International Journal for the Psychology of Religion” 15 (2005), nr 3, s. 183.

³ D. KROK, *Religijność a jakość życia w perspektywie mediatorów psychospołecznych*, Opole 2009, s. 19; H. KOENIG, D. KING, V.B. CARSON, *Handbook of religion and health*, New York 2012, s. 15–16.

⁴ S.A. SCHNITKER, R.A. EMMONS, *Spiritual Striving and Seeking the Sacred: Religion as Meaningful Goal-Directed Behavior*, „The International Journal for the Psychology of Religion” 23 (2013), nr 4, s. 316–317.

tępują liczne związki z czynnikami psychicznymi konkretnego człowieka. W konsekwencji człowiek może nadawać i uznawać konkretne przedmioty lub osoby za związane ze sferą religii.

Psychologicznego wytłumaczenia dla procesu uświęcania można doszukiwać się w związku religii z dwoma czynnikami: (1) celami i wartościami oraz (2) kategorią znaczenia. Związki z wymienionymi czynnikami wskazują, że religia obejmuje te elementy życia, które są ważne dla życiowych interesów jednostki i służą zaspokojeniu zarówno potrzeb związanych z codziennym życiem, jak i wymiarem transcendentnym.

Religijność jest mocno powiązana z celami na poziomie motywacyjnym. Jak trafnie zauważają K.I. PARGAMENT i C.L. PARK, jedną z podstawowych funkcji systemu przekonań religijnych jest dostarczanie ostatecznych poglądów i myśli, do czego ludzie powinni dążyć w swoim życiu i jakie strategie wypracowywać, aby osiągnąć zaplanowane cele⁵ W kontekście ogólnej koncepcji celów należy stwierdzić, że cele i zamiary posiadane przez jednostkę, jeśli mają funkcjonować poprawnie w strukturze osobowości, muszą pozostawać we wzajemnej harmonii. Brak zgodności w obrębie poszczególnych celów zaburza procesy poznawcze i emocjonalne jednostki i działa dezintegracyjnie na działania.

R. EMMONS, analizując relacje między religijnością a celami, podkreśla, że religia, prezentując ostateczne cele i rzeczywistość transcendentną, dostarcza płaszczyzny dla zbudowania spójnego systemu celów, który zapewnić będzie harmonijną integrację osobowości⁶ Cele religijne posiadają charakter świętości, dzięki czemu jednostka traktuje je w sposób wyjątkowy i niepowtarzalny. Podczas gdy niektóre cele posiadają wyraźnie i jednoznacznie religijny lub duchowy charakter, to inne, z pozoru nie związane z religią, mogą być uznawane przez konkretną osobę za powiązane z wymiarem świętości poprzez proces uświęcania.

Cele wiążą się z wartościami, gdyż osoba — dążąc do zamierzonych celów — traktuje je w kategoriach ważności. C.L. Park podkreśla związek celów z wartościami, które w kontekście religijnego systemu znaczeń są „wskazówkami” określającymi wartość, ważność i prawidłowość⁷. Religia jest niezwykle potężnym źródłem wartości dla poszczególnych jednostek, jak i całych społeczeństw, gdyż zapewnia ramy odniesienia dla określania co jest dobre, a co złe, czego należy pożądać, a czego unikać. Zdaniem powyższej autorki, religie są niezwykle precyzyjnymi i cenio-

⁵ K.I. PARGAMENT, C.L. PARK, *Merely a defense? The variety of religious means and ends*, JSI 51 (1995), s. 15.

⁶ R. EMMONS, *Striving for the sacred: Personal goals, life meaning, and religion*, JSI 61 (2005), s. 732–733.

⁷ C.L. PARK, *Religion and meaning*, w: R.F. PALOUTZIAN, C.L. PARK (red.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, New York 2005, s. 301.

nymi systemami, będącymi w stanie określać kryteria etyczne i moralne, dzięki czemu są wpływowymi źródłami wartości w wielu kulturach. W kontekście procesu uświęcania można powiedzieć, że osoba uznaje dane obiekty czy osoby za uświęcone, gdyż spostrzega je jako wartość z religijnego punktu widzenia. Chociaż ich wartość materialna może nie być zbyt wysoka, to jednak ich wartość symboliczna może być ogromnie cenna dla osoby.

Drugim czynnikiem, który tłumaczy występowanie procesu uświęcania, jest kategoria znaczenia, która stanowi kluczową cechę opisującą religijność. Religia — jako system wierzeń i przekonań — koncentruje się na wyjaśnianiu i dostarczaniu zrozumienia zarówno w kontekście świata zewnętrznego, jak i zdarzeń zachodzących w życiu jednostki⁸. Wierzenia i przekonania religijne prezentują spójną filozofię życia, na płaszczyźnie której takie zagadnienia, jak egzystencja, cierpienie czy śmierć, okazują się pojęciami mającymi dogłębny sens i cel. Spojrzenie na świat i swoje życie z religijnego punktu widzenia może umożliwić odkrycie ukrytego sensu wydarzeń, nawet tych bardzo złożonych i trudnych do zaakceptowania, pomimo tego, że w danym momencie człowiek nie potrafi ich wyczerpująco zrozumieć⁹. Park, na bazie sformułowanej przez siebie koncepcji religijności jako systemu znaczeń, uważa, że religijność dostarcza jednostkom znaczenia i ogólnego sensu wydarzeń zachodzących w ich życiu, dzięki czemu mogą oni efektywniej rozumieć to, co się dzieje, oraz budować spójną i logiczną interpretację zachodzących zdarzeń¹⁰. Z uwagi na odniesienie do sfery *sacrum*, religijność jest wyjątkowym systemem znaczeń, skoncentrowanym na tym, co osoby uważają za święte, i obejmującym szerokie spektrum myśli, uczuć i zachowań. Dzięki temu jednostki mogą nadawać określonym obiektom charakter świętości, co zapewnia im wyjątkowy status związany z religią.

Jak widać na podstawie zaprezentowanych dotychczas treści, proces uświęcania zachodzi w kontekście religijnym i wiąże się ściśle ze spostrzeganiem przez jednostki obiektów jako należących do sfery *sacrum*. Obiekty zyskują wówczas dodatkowe, istotne znaczenie ze względu na spostrzegane konotacje religijne. Pojawia się pytanie: W jakim stopniu relacje małżeńskie mogą, na skutek nadania im charakteru religijnego, zostać uświęcone w oczach małżonków?

⁸ S. GŁAZ, *Sens życia a religia*, Poznań 2008, s. 114; M. CHOLEWA, *Poznanie Boga naturalnym światłem rozumu*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 11 (2010), s. 42–43.

⁹ R. W. HOOD, P. C. HILL, B. SPILKA, *The psychology of religion: An empirical approach*, New York 2009, s. 15.

¹⁰ C. L. PARK, *Religion as a meaning-making framework in coping with life stress*, JSI 61 (2005), nr 4, s. 707–729; C. L. PARK, *Religion and meaning*, w: R. F. PALOUTZIAN, C. L. PARK (red.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, New York 2013, s. 358–359.

2. Specyfika procesu uświęcania w relacjach małżeńskich

W kontekście małżeństwa psychologiczne podejście do religijności polega na zbadaniu struktur, procesów formowania się oraz funkcji spełnianych przez elementy religijne w poznawczych, emocjonalnych i społecznych wymiarach funkcjonowania małżonków. Wynika to z faktu, że przekonania i zachowania religijne, obecne u małżonków, nie pozostają bez wpływu na ich codzienne relacje. Wręcz przeciwnie, odgrywają one istotną rolę w ich życiu, modyfikując myślenie, przeżywane emocje i zachowania zarówno w stosunku do siebie samego, jak i drugiej strony.

W odniesieniu do małżeństwa uświęcanie jest procesem, poprzez który małżonkowie lub ich związek zostaje spostrzegany jako mający nadprzyrodzony i sakralny charakter. Dotykamy tutaj osobistego przekonania małżonków, którzy z momentem zawarcia małżeństwa zaczynają spostrzegać je jako rzeczywistość jakościowo inną niż przed zawarciem związku. Wierzą oni, że Bóg jest obecny w ich małżeństwie i przypisują cechy świętości (*sacred qualities*) zarówno samemu związkowi, jak i partnerowi¹¹. Małżeństwo nabiera w perspektywie psychologicznej nowego, głębszego wymiaru, który zmienia myślenie, emocje i zachowanie małżonków wobec siebie samych i swojego małżeństwa. Można powiedzieć, że obiektywne wydarzenie, tj. zawarcie małżeństwa, zmienia subiektywną percepcję statusu małżeństwa i małżonków.

Proces uświęcania czerpie swoje uzasadnienie z obserwacji wskazujących, że nawet typowo świeckie dążenia powiązane w jakimś stopniu z pojęciem świętości mogą oddziaływać na zachowanie jednostek. Konstrukta ten rozciąga psychologiczną moc religii na wiele aspektów życia, nawet tych posiadających świecką naturę¹². W ten sposób dążenia osobiste zostają „naznaczone” elementem świętości, zyskując nowe znaczenie. Odnosić się to może do sytuacji małżeństwa, które zostaje zawarte w ramach ceremonii religijnej. Osoba wierząca, ze względu na swoje przekonania religijne, będzie traktować małżeństwo w kategoriach świętości albo uważać określone przedmioty, które zostały poświęcone w czasie ceremonii religijnych, za szczególnie wartościowe.

Małżeństwo można rozważać i naukowo badać w kilku podstawowych wymiarach. Z punktu prawa małżeństwo jest umową o charakterze prawnym, która zostaje oficjalnie zawarta i która pociąga za sobą szereg zobowiązań dotyczących sfery materialnej (posiadane dobra, dochody), społecznej (status społeczny) i prawnej

¹¹ A. MAHONEY, N. TARAKESHWAR, *Religion in marriage and parenting*, w: PALOUTZIAN, PARK (red.), *Handbook of the psychology of religion and spirituality*, New York 2005, s. 188.

¹² A. MAHONEY, K.I. PARGAMENT, B. COLE, T. JEWELL, G.M. MAGYAR, *A higher purpose: The sanctification of strivings in a community sample*, „International Journal for the Psychology of Religion” 15 (2005), nr 3, s. 242.

(wzajemne zobowiązania). W perspektywie socjologicznej małżeństwo jest podstawową komórką życia społecznego, w obrębie którego kształtowane są więzi społeczne między mężem i żoną, rodzą się i wychowywane zostają dzieci, a także powstają relacje międzypokoleniowe¹³. Psychologia ujmuje małżeństwo w kategoriach systemu jako związek oparty na bliskości emocjonalnej i mocnych więziach między małżonkami, którzy „złączeni” są nie tylko węzłem małżeńskim, ale i szeregiem interakcji o charakterze indywidualnym i społecznym.

Na małżeństwo można również spojrzeć z perspektywy religijnej. Perspektywa ta odzwierciedla święty charakter małżeństwa jako unii dwojga osób, która została uświęcona przez Boga i dzięki temu zyskała nową, specyficzną jakość. Małżeństwo posiada wyjątkowy status jako związek dwojga ludzi we wszystkich wielkich religiach świata. Od wieków uważano je za świętą i ważną instytucję dla rodziny i społeczeństwa, dlatego jego zawarcie otaczano rytuałem religijnym i prawnym¹⁴. Przykładowo: w Kościele katolickim małżeństwo jest traktowane jako sakrament, w którym związek małżonków zostaje nacechowany specjalnym błogosławieństwem od Boga i zyskuje nową jakość¹⁵. W małżeństwie sakramentalnym para zostaje włączona w odwieczne Przymierze, w którym ich ludzka miłość jest wzmocniona i potwierdzona przez Bożą miłość. Religijne znaczenie małżeństwa akcentuje fakt, że małżeństwo jest zarówno instytucją naturalną, jak i wyjątkową, świętą unią umiejscowioną w Boskim planie stworzenia.

W procesie uświęcania małżeństwa związek między osobami zyskuje nowe, istotne znaczenie ze względu na konotacje religijne. Można postawić pytanie, w jakich wymiarach zachodzi proces uświęcania małżeństwa i jak jest rozumiany przez małżonków. Z psychologicznego punktu widzenia percepcja świętości w obiektach posiada złożony charakter: poznawczy, emocjonalny, behawioralny i motywacyjny¹⁶. W tym sensie poczucie świętości nie jest „odłączone” od konkretnych osób, lecz przenika ich myśli, emocje i działania.

Na płaszczyźnie poznawczej, odnosząc powyższe stwierdzenie do instytucji małżeństwa, można zauważyć, że poprzez nadanie małżeństwu charakteru świętości, osoby zaczynają widzieć siebie w nieco innym świetle. Małżeństwo umożliwia

¹³ Por. M.J. KEFALAS, F.F. FURSTENBERG, P.J. CARR, L. NAPOLITANO, „*Marriage Is More Than Being Together*”: *The Meaning of Marriage for Young Adults*, „*Journal of Family Issues*” 32 (2011), nr 7, s. 846–848.

¹⁴ Por. B. STRONG, *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society*, Belmont 2013, s. 274; C.G. ELLISON, A.M. BURDETTE, N.D. GLENN, *Praying for Mr. Right? Religion, family background, and marital expectations among college women*, „*Journal of Family Issues*” 32 (2011), nr 7, s. 906–907.

¹⁵ KKK 1601.

¹⁶ PARGAMENT, MAHONEY, *Sacred Matters: Sanctification as a Vital Topic for the Psychology of Religion*, s. 188.

spozrzeganie drugiej strony jako współmałżonka, czyli kogoś, kto został złączony ze mną nierozzerwalnym węzłem małżeńskim. Widoczne jest to np. w sformułowaniach typu: „moja żona”, „mój mąż”. Mamy tutaj do czynienia nie tyle z chęcią posiadania drugiej strony na własność czy sprawowania absolutnej władzy nad nią, ile przekonaniem, że małżonek związany jest ścisłą unią. Można zatem powiedzieć, że specyficzna natura małżeństwa tworząca się na podstawie rytuału religijnego przyczynia się zmiany percepcji współmałżonka, a konkretnie cech jego osobowości i charakteru.

Proces uświęcania zachodzi na płaszczyźnie emocjonalnej poprzez pogłębienie uczuć miłości, zrozumienia i wzajemnego oddania między małżonkami, którzy w toku życia wypracowują sposoby wyrażania emocji i uczuć wobec siebie. Badania z zakresu psychologii małżeństwa wskazują, że rozwój miłości narzeczeńskiej i małżeńskiej przebiega etapami i jest inny dla kobiet i mężczyzn¹⁷. Oznacza to, że dynamika więzi interpersonalnych w okresie narzeczeństwa i małżeństwa podlega nieustannym zmianom, które uwarunkowane są m.in. uzyskanym statusem związku małżeńskiego.

Na płaszczyźnie behawioralnej wynikiem procesu uświęcania małżeństwa jest podejmowanie konkretnych działań wobec współmałżonka, np. troska o jego dobro, pomoc w sytuacjach trudnych. Świadomość związku z drugą stroną prowadzi do działań charakterystycznych dla osób będących w bliskich relacjach, które zarezerwowane są tylko dla współmałżonka, np. mówienie o bardzo osobistych sprawach i podejmowanie współżycia seksualnego. Badania wskazują, że świadomość bycia w związku małżeńskim może zmieniać style zachowania się osób wobec siebie, co wyraża się np. w sferze rozwiązywania konfliktów, zachowywania wierności i pokonywaniu życiowych trudności¹⁸. Rezultaty takie świadczą o tym, że uświadomienie sobie przez partnerów istoty związku, w którym obydwoje się znajdują, wpływa na ich interakcje.

W końcu, wymiar motywacyjny uświęcenia małżeństwa reprezentuje sytuacje, w których małżonkowie spozrzegając pierwiastek świętości w swoim związku, są motywowani do inwestowania czasu i środków, aby zachować i ochronić to, co uważają za święte. Motywacyjny charakter uświęcania jest szczególnie wydatny w kontekście dążeń, które silnie będą oddziaływać na dobrostan psychiczny i fizyczny małżonków, przynosząc wymierne korzyści dla ich życia. Wydaje się, że motywacyjne oddziaływanie religijnego charakteru małżeństwa wypływa z motywacyjnej funkcji religii, która — poprzez silne zakotwiczenie w normach i standardach mo-

¹⁷ E.A. SCHOENFELD, C.A. BREDOW, T.L. HUSTON, *Do men and women show love differently in marriage?*, „Personality and Social Psychology Bulletin” 38 (2012), nr 11, s. 1397–1399.

¹⁸ F.D. FINCHAM, S.R. BEACH, *Marriage in the new millennium: A decade in review*, „Journal of Marriage and Family” 72 (2010), nr 3, s. 631.

ralnych i etycznych — jest w stanie aktywizować działania i dynamizować postępowanie jednostek¹⁹ Świadomość małżonków, że ich związek nabrał charakteru religijnego i w konsekwencji został uświęcony przez Boga, może wzbudzać dodatkową motywację do podejmowania różnego rodzaju działań. Rezultaty badań nad procesami uświęcania małżeństwa potwierdzają, że obecność elementów religijnych w typowo świeckich dążeniach osobistych nadaje tym działaniom silniejszy wydźwięk motywacyjny²⁰. Na płaszczyźnie psychologicznej motywacja jednostek może wzrastać pod wpływem czynnika religijnego wtedy, gdy jest on spostrzegany jako ważny i wartościowy z osobistego punktu widzenia.

Małżonkowie mogą doświadczyć licznych korzyści natury psychologicznej i socjologicznej wtedy, gdy zaakceptują sakralny charakter ich więzi małżeńskich. Wiąże się to z obecnością sfery sensu i znaczenia religijnego w związku. Religia może być i rzeczywiście jest wpływową siłą, przyczyniającą się do zwiększania spójności społecznej i integracji zachowań²¹. Tę samą funkcję religia może spełniać w środowisku rodziny. Pary, które uznają, że ich relacje małżeńskie są niewidzialnie złączone z duchową siłą, są skłonne wierzyć, że siła ta pomaga w zaspokojeniu ich potrzeb psychologicznych i wypełnianiu funkcji małżeńskich. Doświadczenie bezpieczeństwa, płynące z sakralnego charakteru małżeństwa, może dopełniać cywilny charakter związku i przyczyniać się do większego poczucia satysfakcji z relacji małżeńskich.

3. Rola procesu uświęcania w aktywizacji jakości relacji małżeńskich

Jak stwierdzono powyżej, proces uświęcania, zmieniając subiektywną percepcję małżeństwa i małżonków, odgrywa istotną rolę w kształtowaniu ich relacji małżeńskich. Wynika to głównie z motywacyjnej funkcji procesu uświęcania, który w symboliczny sposób integruje relacje małżonków, rozwija ich miłość i pomaga w budowaniu związku. Motywacyjny charakter uświęcania wynika przede wszystkim z powiązania tego procesu z dwoma sferami: znaczenia oraz wartości małżeństwa.

Poprzez oficjalny ceremoniał małżeństwo nabiera nowego znaczenia dla małżonków. Zaczynają oni spostrzegać swój związek i siebie samych jako rzeczywistości mające głębsze znaczenie i sens. Doświadczając różnych momentów codzien-

¹⁹ M.L. MAEHR, *Religion, meaning, and motivation*, w: M. DOWSON, S. DEVENISH (red.), *Religion and spirituality*, Charlotte 2010, s. 76; M.E. MCCULLOUGH, B.L. WILLOUGHBY, *Religion, self-regulation, and self-control: Associations, explanations, and implications*, PsBu 135 (2009), nr 1, s. 69.

²⁰ MAHONEY, PARGAMENT, COLE, JEWELL, MAGYAR, *A higher purpose: The sanctification of strivings in a community sample*, s. 334–335.

²¹ C. LIM, R.D. PUTNAM, *Religion, social networks, and life satisfaction*, ASR 75 (2010), nr 6, s. 915–916.

nego życia, małżonkowie stawiają sobie fundamentalne pytanie o znaczenie tych sytuacji i próbują znaleźć głębsze uzasadnienie, nie chcąc pozostawać na powierzchownych i lakonicznych odpowiedziach. Rola znaczenia w związku małżeńskim wiąże się z funkcją znaczenia w religijności. Religijny system znaczeń, oparty na procesach poznawczych, funkcjonuje jako „soczewki” (*lens*), poprzez które rzeczywistość jest spostrzegana i interpretowana²². Podobnie jak i inne systemy znaczeń, religijność jest w stanie oddziaływać na formowanie celów niezbędnych dla samoregulacji psychiki, kontrolować emocje i wpływać na zachowania. Dzięki temu stanowi ogromnie ważny proces motywacyjny w życiu wierzących. Małżeństwo, ujmowane w procesie uświęcania w kategoriach religijnych, uzyskuje istotne znaczenie dla małżonków, które modyfikuje ich wzajemne relacje.

Proces uświęcania pociąga za sobą spostrzeganie małżeństwa w kategoriach wartości. Osoby, będąc świadome ważności zawartego związku, patrzą na niego jako na coś cennego i istotnego. Małżeństwo staje się wartością samą w sobie, gdyż jest wyrazem wzajemnej miłości i oddania partnerów. Badania pokazują, że wartości, będąc usytuowane w centrum osobowości jednostki, pełnią silną funkcję motywacyjną: określają standardy tego, co pożądane przy ocenie zachowań, zdarzeń i ludzi, wpływają na formowanie i ekspresję postaw, a także wybór i uzasadnianie działań²³. Spostrzeganie małżeństwa jako wartości będzie ważnym czynnikiem motywacyjnym w relacjach małżeńskich, określającym wybór celów i kierunków działania, a także wpływającym na zaspokajanie potrzeb życiowych partnerów.

Uważna analiza procesu uświęcania w małżeństwie prowadzi do wniosku, że pełni on ważną rolę w kształtowaniu relacji między małżonkami, szczególnie w zakresie podnoszenia satysfakcji ze związku i rozwiązywania konfliktów małżeńskich. Partnerzy, którzy uważali swój związek za uświęcony przez Boga, wskazywali na wyższy poziom zadowolenia ze związku i mniejszą częstotliwość występowania konfliktów małżeńskich²⁴. Wskazuje to, że osoby spostrzegające swoje relacje jako powiązane duchowo z transcendencją są skłonne inwestować więcej wysiłku w utrzymanie dobrych relacji ze sobą.

Interesujące badania w zakresie procesu uświęcania w małżeństwie przeprowadzili C.G. ELLISON, A.K. HENDERSON, N.D. GLENN i K.E. HARKRIDER, którzy postanowili określić, w jakich wymiarach i jakim stopniu świadomość świętości związku

²² KROK, *Religijność a jakość życia*, s. 49.

²³ S.H. SCHWARTZ, *Basic values: How they motivate and inhibit prosocial behavior*, w: M. MIKULINER, P.R. SHAVER (red.), *Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature*, Washington 2010, s. 223–224; L. PARKS, R.P. GUAY, *Personality, values, and motivation*, „Personality and Individual Differences” 47 (2009), nr 7, s. 676–677; D. KROK, *System wartości a odbiór treści religijnych i moralnych*, „Colloquia Theologica Ottoniana” (2005), nr 2, s. 55.

²⁴ MAHONEY, PARGAMENT, MURRAY-SWANK, MURRAY-SWANK, *Religion and the sanctification of family relationships*, s. 227.

wpływa na relacje małżonków. Uzyskane wyniki wskazują, że uświęcanie posiada istotne pozytywne efekty w życiu małżeńskim, gdyż: (1) wzmacnia złożone zobowiązania, (2) buduje więzi małżeńskie, (3) powoduje wzrost pozytywnych i obniżenie negatywnych emocji oraz (4) aktywizuje odporność w sytuacjach stresowych²⁵ Widać zatem, że sakralny charakter małżeństwa przyczynia się do zwiększenia jakości tego związku w wielu wymiarach.

Świadomość uświęcenia związku może petryfikować złożone przyrzeczenia i zobowiązania małżeńskie, gdyż partnerzy z dużym stopniem prawdopodobieństwa traktują małżeństwo jako część nadprzyrodzonego planu i uważają, że to Bóg sprawił, iż mogli się spotkać i pobrać. Spojrzenie na własne małżeństwo przez pryzmat wiary i równoczesne przekonanie o obecności Boga w związku wzmacnia relacje małżeńskie, gdyż małżonkowie nabierają większego zaufania do złożonych obietnic i przyrzeczeń małżeńskich. Wierzą oni, że religijne i moralne wartości, wynikające z posiadanych przekonań i silnie związane ze strukturą religijności, wpływają na ich zobowiązania w małżeństwie²⁶ Mamy tutaj do czynienia z psychicznym mechanizmem uznawania religijnego wymiaru małżeństwa za czynnik zwiększający poziom wzajemnego zaufania partnerów do siebie. Obietnice złożone wobec współmałżonka w kontekście religijnym w obrzędzie zawarcia małżeństwa nabierają szczególnego znaczenia dla tych osób.

Uświęcanie może także przyczyniać się do budowania więzi małżeńskich poprzez spostrzeganie sakralnego charakteru związku jako źródła szczęścia i satysfakcji małżeńskiej. Jak wskazują rezultaty badań, świadomość uświęcenia związku może prowadzić do lepszej komunikacji i bliskości emocjonalnej małżonków, a także wzmacniać pozytywne cechy, takie jak: miłość, czerpanie zadowolenia z bycia ze współmałżonkiem, przedkładanie dobra małżonka nad swoje i dbanie o jego dobro²⁷ Wy tłumaczenia tej zależności można doszukiwać się w mechanizmie oddziaływania religijności na satysfakcję małżonków. Religia, poprzez system wierzeń i wartości moralnych, wpływa na zadowolenie ze związku. Potencjalną przyczyną jest nauka wielu wyznań i religii o nierozzerwalności małżeństwa i dostarczane przez nie wsparcie społeczne²⁸. Jednocześnie podkreślić należy fakt, że rola powyższego czynnika świadczy o tym, że szczęście czerpane z relacji małżeńskich jest pośredniczone przez czynniki natury społecznej.

²⁵ C.G. ELLISON, A.K. HENDERSON, N.D. GLENN, K.E. HARKRIDER, *Sanctification, stress, and marital quality*, „Family Relations” 60 (2011), nr 4, s. 406.

²⁶ J.A. NELSON, A.M. KIRK, P. ANE, S.A. SERRES, *Religious and Spiritual Values and Moral Commitment in Marriage: Untapped Resources in Couples Counseling?*, „Counseling and Values” 55 (2011), nr 2, s. 242–243.

²⁷ ELLISON, HENDERSON, GLENN, HARKRIDER, *Sanctification, stress, and marital quality*, s. 406.

²⁸ D. KROK, *Znaczenie religijności w formowaniu jakości życia małżonków*, RTSO 32 (2012), s. 59.

Kolejnym pozytywnym efektem procesu uświęcania na relacje małżeńskie jest generowanie pozytywnych, przy równoczesnym obniżeniu negatywnych, emocji. Rezultaty badań zespołu C.G. Ellisona ujawniły, że małżonkowie, traktujący swój związek jako święty i odczuwający obecność Boga we wzajemnych relacjach, doświadczali więcej pozytywnych uczuć i mniej negatywnych emocji wobec partnera²⁹. Mogło to wynikać z silniejszego zaangażowania osób w takie działania powodujące wzrost pozytywnych emocji, jak: akty życzliwości wobec partnera, wyrażanie uczuć miłości i oddania, wymiany komplementów oraz troska o drugą osobę. W konsekwencji małżonkowie spozrzegli siebie jako osoby wyjątkowe, które posiadają życzliwe intencje wobec siebie i pożądane atrybuty osobowości.

Pozytywnym efektem uświęcania w relacjach małżeńskich jest zdolność zwiększenia odporności małżonków na sytuacje stresowe. Jak wiadomo, życie małżeńskie obejmuje — obok chwil szczęścia i pomyślności — momenty trudne, związane z pragmatycznym wymiarem codzienności, tj. problemy finansowe, pogodzenie obowiązków zawodowych z rodzinnymi czy konsekwencje stresu w pracy. Obniżają one jakość relacji małżeńskich i są często przyczyną pojawiania się konfliktów w rodzinie.

Istnieją dane wskazujące na pozytywną rolę procesu uświęcania w tonizowaniu napięcia psychicznego w trudnościach życia. Uświęcanie okazało się pełnić funkcję buforującą negatywne efekty ogólnego stresu i napięć w zakresie wskaźników jakości życia małżeńskiego. Dzięki temu partnerzy byli w stanie uzyskać emocjonalne wsparcie, nadzieję i energię do pokonywania trudności³⁰. Potwierdza to oddziaływanie czynników religijnych, związanych z salutogenetycznym charakterem religii, na psychiczne funkcjonowanie jednostek.

Ważnym wymiarem życia małżeńskiego jest umiejętność zapobiegania i rozwiązywania konfliktów, które pojawiają się w toku trwania związku. W każdej grupie społecznej, bez względu na jej specyfikę czy liczbę członków, spotykamy się z sytuacjami konfliktowymi. Ich pojawienie się w małżeństwie jest szczególnie widoczne, gdyż dotyka osoby bliskie sobie, które są w stanie natychmiast rozpoznać pojawiające się trudności i nieporozumienia. Specyfika konfliktów małżeńskich związana jest z systemowym charakterem rodziny, będącej zamkniętą i autonomiczną strukturą³¹. Wszyscy członkowie rodziny — matki, ojcowie, dzieci — wpływają

²⁹ ELLISON, HENDERSON, GLENN, HARKRIDER, *Sanctification, stress, and marital quality*, s. 415.

³⁰ *Tamże*, s. 416.

³¹ Por. F.D. COX, K. DEMMIT, *Human intimacy: Marriage, the family, and its meaning*, Belmont 2013, s. 414–415; N.A. BURRELL, M.A. FITZPATRICK, *The psychological reality of marital conflict*, w: D.D. CAHN (red.), *Intimates in conflict: A communication perspective*, New York 2009, s. 167–168; D. KROK, *Strategie rozwiązywania konfliktów w systemie rodzinnym*, „Roczniki Teologiczne” 54 (2007), nr 10, s. 119–120.

na siebie zarówno w sposób bezpośredni, jak i pośredni. Systemowy charakter rodziny powoduje, że interakcje konfliktowe między małżonkami mogą przybierać wiele różnych form, z których każda związana jest ze specyficznymi problemami i wymaga odpowiednich strategii działania.

Na podstawie wyników badań z zakresu psychologii rodziny i religii można wysnuć wyraźny i uzasadniony wniosek, że spostrzeganie związku przez małżonków w kategoriach religijnych, jako rzeczywistości uświęconej przez Boga, stanowi czynnik redukujący potencjalne nieporozumienia i konflikty³². Wynika to z faktu, że religia nadaje sens wielu elementom codziennego życia. Proces uświęcania polega na przypisaniu przez jednostkę danemu obiektowi znaczenia religijnego. Osoba, ze względu na swoje przekonania religijne, będzie traktować małżeństwo w kategoriach świętości albo uważać określone przedmioty, które zostały poświęcone w czasie ceremonii religijnych, za szczególnie wartościowe. Mając taką świadomość, osoba będzie w mniejszym stopniu skłonna generować konflikty i angażować się w nie. Przeciwnie, myślenie o swoim związku w kategoriach wartości religijnych, nadawanych w procesie uświęcenia, będzie stymulowało małżonków do unikania sytuacji konfliktogennych lub też, w przypadku już zaistniałych konfliktów, do ich konstruktywnego rozwiązywania.

Wartościowe i znaczące rezultaty przyniosły badania A. MAHONEY i jej współpracowników nad rolą czynników religijnych w relacjach małżonków. W trakcie badania pary poproszono o wypełnienie kwestionariuszy mierzących aktywność religijną i poglądy dotyczące uświęcenia małżeństwa, tzn. spostrzegane sakralne cechy ich małżeństwa i przekonania na temat obecności Boga w małżeństwie. Wyniki pokazały, że uświęcenie związane było z tendencją do unikania negatywnych strategii rozwiązywania konfliktów małżeńskich i większą gotowością do rozwijania konstruktywnych rozmów i relacji, które zmierzały do przeciwdziałania antagonizmom. Partnerzy, którzy charakteryzowali się silnym przekonaniem o uświęceniu ich związku, stosowali bardziej konstruktywne strategie rozwiązywania konfliktów i posiadali słabszą skłonność do agresji w porównaniu z osobami o niskim stopniu świadomości uświęcenia³³. Można zatem stwierdzić z dużą dozą prawdopodobieństwa, że spostrzeganie wymiarów małżeństwa w kategoriach religijnych i duchowych sprzyja postawom ukierunkowanym na rozwiązywanie konfliktów małżeńskich.

³² A. DEMARIS, A. MAHONEY, K.I. PARGAMENT, *Sanctification of marriage and general religiousness as buffers of the effects of marital inequity*, „Journal of Family Issues” 31 (2010), nr 10, s. 1276–1277; J.L. LOPEZ, S.A. RIGGS, S.E. POLLARD, J.N. HOOK, *Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples*, „Journal of Family Psychology” 25 (2011), nr 2, s. 307–308.

³³ A. MAHONEY, K.I. PARGAMENT, T. JEWELL, A.B. SWANK, E. SCOTT, E. EMERY, M. RYE, *Marriage and the spiritual realm: The role of proximal and distal religious constructs in marital functioning*, „Journal of Family Psychology” 13 (1999), s. 336.

Do podobnych wniosków doszli N.M. LAMBERT i D.C. DOLLAHITE, którzy wykazali, że religijność pomaga małżonkom zapobiegać i rozwiązywać konflikty poprzez odwoływanie się do konkretnych perykop biblijnych oraz chrześcijańskiej koncepcji miłości. Przekonanie o duchowej obecności Boga w związku wzmacnia przyrzeczenia małżeńskie i podjęte zobowiązania moralne i etyczne³⁴. Wydaje się, że procesy motywacyjne związane z religijnym i duchowym wymiarem małżeństwa mogą wpływać na emocje i uczucia małżonków, co w konsekwencji redukuje ich negatywne transakcje. Bazując na wewnętrznej motywacji religijnej, osoby są silniej aktywizowane do podejmowania działań mających na celu zarówno unikanie konfliktów, jak i ich rozwiązywanie.

W celu zachowania naukowego obiektywizmu należy wyraźnie podkreślić, że proces uświęcania nie jest uniwersalnym i niezawodnym *panacenum* na szczęście małżeńskie i umożliwiającym rozwiązywanie wszystkich konfliktów występujących w małżeństwie. Stwierdzenie to wynika z trzech zasadniczych przyczyn:

(1) Religijność małżonków jest tylko jednym z czynników biorących udział w formowaniu całości relacji małżeńskich i dlatego jest w stanie wpływać w ograniczonym stopniu na ich przebieg i dynamikę. Należy mieć świadomość, że religijność nie zawsze jest też czynnikiem najsilniej oddziałującym na interakcje małżeńskie, lecz jej wpływ podlega fluktuacjom rozwojowym³⁵

(2) Funkcjonowanie religijności w relacjach małżeńskich wiąże się z innymi czynnikami natury psychicznej, społecznej i kulturowej. Wszystkie one często wchodzi w interakcje z religijnością, czego rezultatem jest nie zawsze istotne statystycznie oddziaływanie czynnika religijnego lub też brak takiego oddziaływania na małżonków³⁶

(3) Religijność może być czynnikiem negatywnie wpływającym na relacje małżeńskie, szczególnie wtedy, gdy mamy do czynienia z jej niedojrzałymi formami, zbyt dużymi różnicami w poziomie religijności lub instrumentalnym traktowaniem religii. Jako przykład można podać sytuację rozwodu, który jest bardzo niepożądanym i stresującym wydarzeniem dla osób religijnych. Dla takich osób rozpad małżeństwa, ze względu na wyznawane wartości moralne i etyczne, może być silniejszym stresem i kryzysem niż dla osób słabo wierzących³⁷. W tym sensie religijność staje się niekorzystnym czynnikiem dla psychicznego funkcjonowania małżonków.

³⁴ N.M. LAMBERT, D.C. DOLLAHITE, *How religiosity helps couples prevent, resolve, and overcome marital conflict*, „Family Relations” 55 (2006), s. 448.

³⁵ Por. L. MARKS, *Religion and family relational health: An overview and conceptual model*, „Journal of Religion and Health” 45 (2006), nr 4, s. 605–606.

³⁶ Por. S. STROOPE, *Social networks and religion: The role of congregational social embeddedness in religious belief and practice*, „Sociology of Religion” 73 (2012), nr 3, s. 274–276; C. LIM, R.D. PUTNAM, *Religion, social networks, and life satisfaction*, ASR 75 (2010), nr 6, s. 915–918.

³⁷ MAHONEY, TARAKESHWAR, *Religion in marriage and parenting*, s. 184.

Zastanawiając się na psychicznymi mechanizmami odpowiedzialnymi za korzystną funkcję procesu uświęcania w rozwiązywaniu konfliktów małżeńskich, można podać dwa główne wyjaśnienia: (1) proces uświęcenia, dzięki nasyceniu wartościami religijnymi i moralnymi, opartymi na miłości i zrozumieniu, zachęca małżonków do konstruktywnego zaangażowania oraz postawy współpracy i negocjacji, oraz (2) uświęcenie wzmacnia postawy małżonków ukierunkowane na unikanie negatywnych zachowań, form agresji werbalnej czy wycofania³⁸ W wielu religiach świata w trakcie religijnej ceremonii zawarcia małżeństwa małżonkowie wypowiadają słowa bezpośrednio odnoszące się do Boga i proszące Go o uświęcenie ich związku. Zwiększa to percypowaną ważność małżeństwa i daje małżonkom pewnego rodzaju „duchowe zapewnienie” o Bożej opiece nad ich związkiem³⁹ Jednocześnie małżonkowie składają sobie obietnice wzajemnej miłości i wierności. Świadomość tego typu przyrzeczeń może motywować małżonków do praktykowania postawy zrozumienia i przebaczenia, które okazują się bardzo pomocne w sytuacjach konfliktowych.

Przeprowadzona powyżej analiza zarówno treści teoretycznych, jak i wyników badań empirycznych nad procesem uświęcania, jednoznacznie wskazuje na motywacyjną funkcję tego procesu w formowaniu relacji małżeńskich. Proces uświęcania w małżeństwie, polegający na przypisaniu duchowego znaczenia do zawartego związku, nadaje mu specyficzny status jako „związku uświęconego przez Boga” Dzięki temu uświęcanie zostaje silnie powiązane ze sferą motywacyjną jednostek, a w konsekwencji na ich działania i relacje interpersonalne. Motywacyjna funkcja uświęcania najsilniej widoczna jest w formowaniu relacji między małżonkami w zakresie podnoszenia satysfakcji ze związku i rozwiązywania konfliktów małżeńskich. Jej podstawowym źródłem jest znaczenie i wartość, które małżonkowie przypisują religijnemu charakterowi ich związku.

Motivational function of sanctification process in forming marital relations

Summary

The article contributes to recent analyses presenting the concept of sanctification and investigating its role in marital relations. The sanctification process can be understood as a psychological process through which various aspects of life are perceived by people as having spiritual character and significance. It entails cognitive changes that happen when

³⁸ MAHONEY, PARGAMENT, JEWELL, SWANK, SCOTT, EMERY, RYE, *Marriage and the spiritual realm*, s. 335.

³⁹ M.A. GOODMAN, D.C. DOLLAHITE, *How religious couples perceive the influence of God in their marriage*, RRR 48 (2006), nr 2, s. 141–142.

a certain object acquires a religious status. In the case of marriage, the sanctification process consists in spouses perceiving their union as sacred and affected by God's invisible power. Married couples may experience numerous psychological benefits by accepting a sacred character of their union and by believing that their marital bonds hold religious meaning and significance. The sanctification process in marital relations derives its justification from well-established observations that religion can be a powerful and influential force in increasing social cohesion and integrating people's behaviour. Sanctification can be a powerful source of motivation in developing and changing interactions between spouses who having recognised their relationships as intersecting with spiritual forces are likely to believe these bonds satisfy their psychological needs and functions. The key findings evidently prove that sanctification may offer significant benefits for marriage by: (1) increasing each partner's happiness and well-being, which in turn strengthens their marital bonds and (2) preventing potential disagreements between partners and helping them resolve marital conflicts. Then, the motivational function of sanctification can be a vital source of marital cohesion on intra- and interpersonal levels.